

A close-up photograph of lush green grass. The blades are long and narrow, with some showing fine details of their structure. Small, clear dew drops are visible on several blades, catching the light. The background is a soft, out-of-focus green, creating a sense of depth. The overall lighting is bright, suggesting a sunny day.

Còig Feuran rin lorg

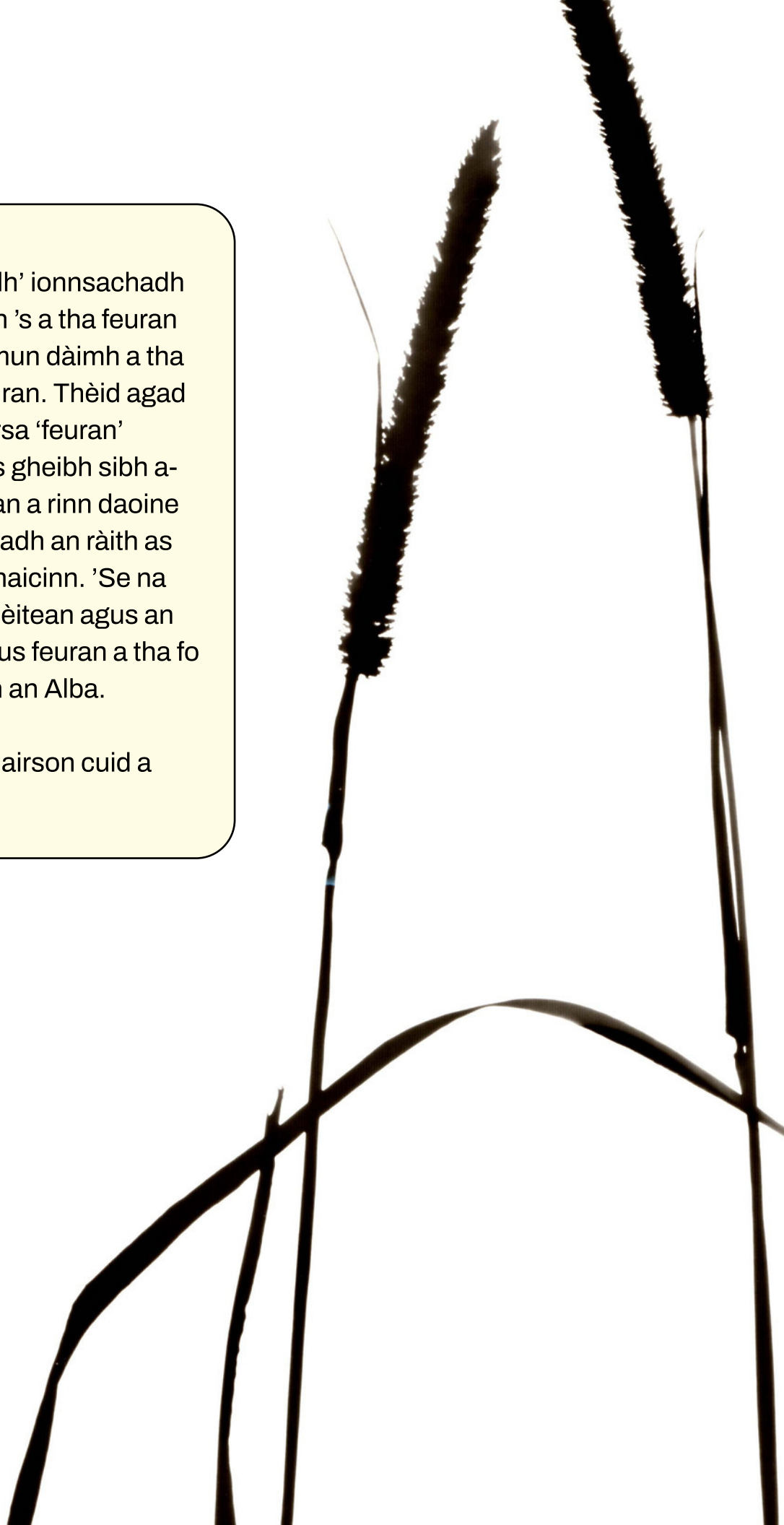
Bàrdachd le Valerie Gillies
Dealbhan le Rebecca Marr
Faclan le Rebecca & Valerie
Le comhairle mu luibh-eòlas bho John Crossley

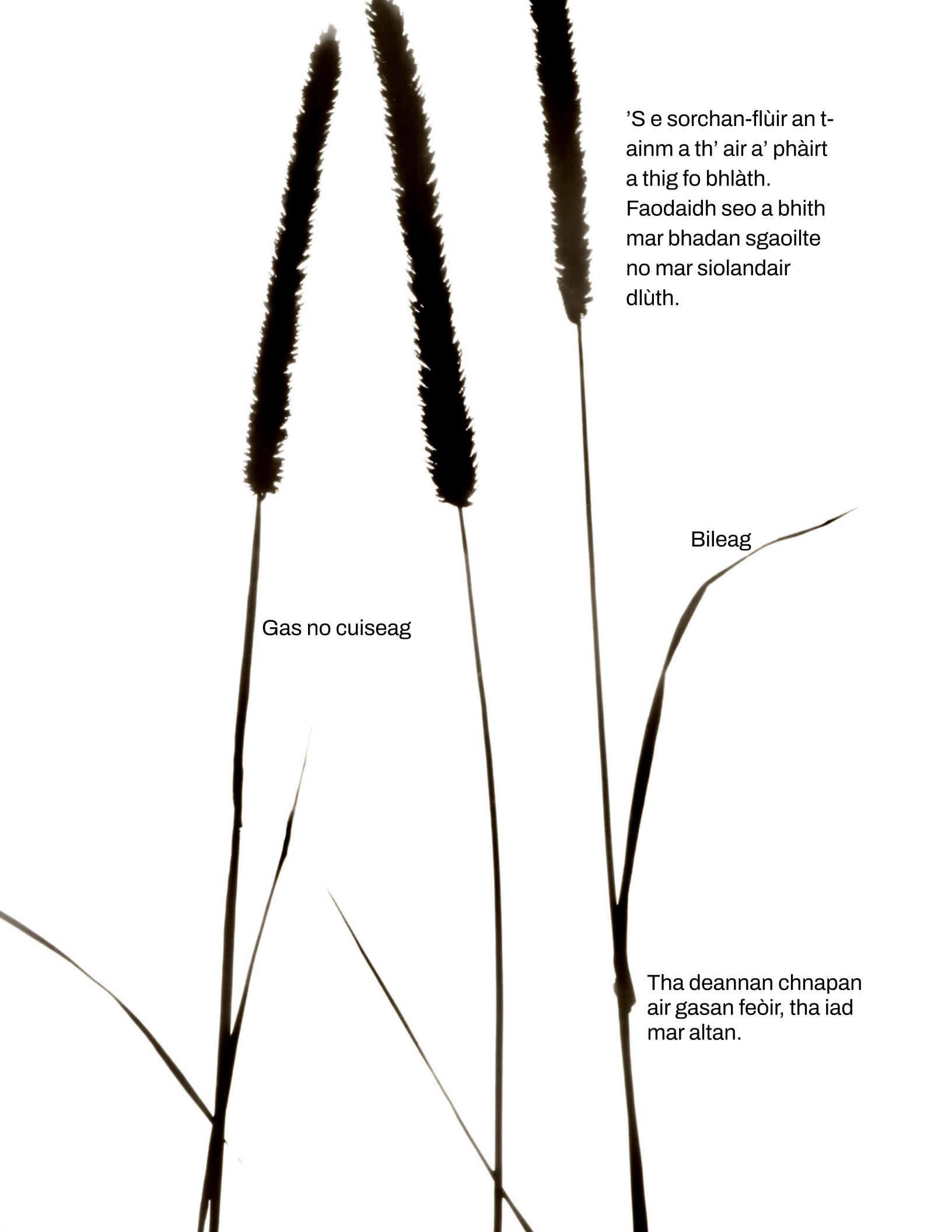
Tionndadh dhan Ghàidhlig le Raghnaid Sandilands

Le taic bhon Chrannchur Nàiseanta tro Alba Chruthachail

Tha sinn a' dol a dh' ionnsachadh mu cho cudromach 's a tha feuran nar saoghal agus mun dàimh a tha eadar daoine is feuran. Thèid agad air còig diofair seòrsa 'feuran' aithneachadh agus gheibh sibh a-mach mu na feuman a rinn daoine dhiubh. 'S e samhradh an ràith as fheàrr gus feuran fhaicinn. 'Se na mìosan eadar an Cèitean agus an Lùnastal an t-àm gus feuran a tha fo bhlàth fhaicinn ann an Alba.

Seo na h-ainmean airson cuid a phàirtean.

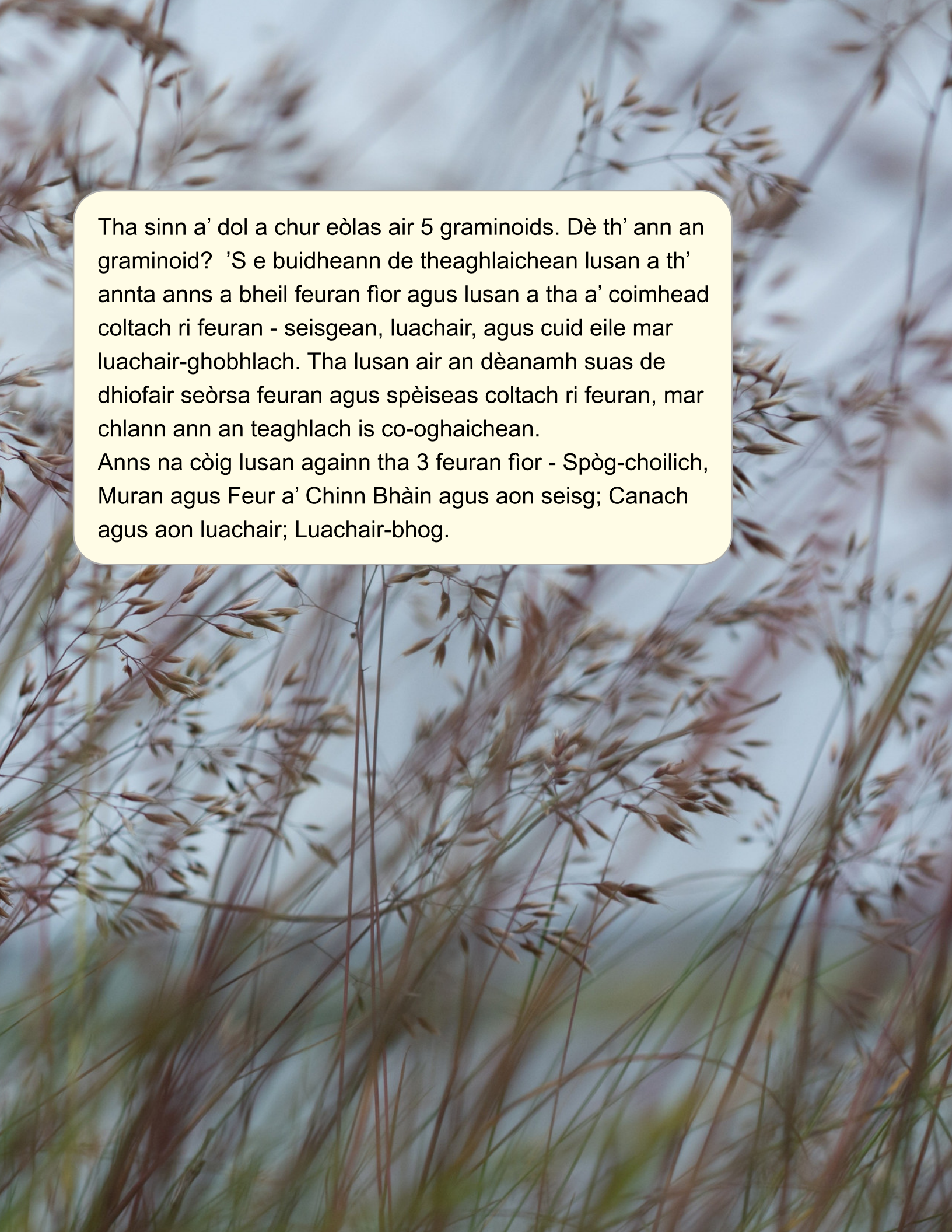

'S e sorchan-flùir an t-
ainm a th' air a' phàirt
a thig fo bhlàth.
Faodaidh seo a bhith
mar bhadan sgaoilte
no mar siolandair
dlùth.

Gas no cuiseag

Bileag

Tha deannan chnapan
air gasan feòir, tha iad
mar altan.

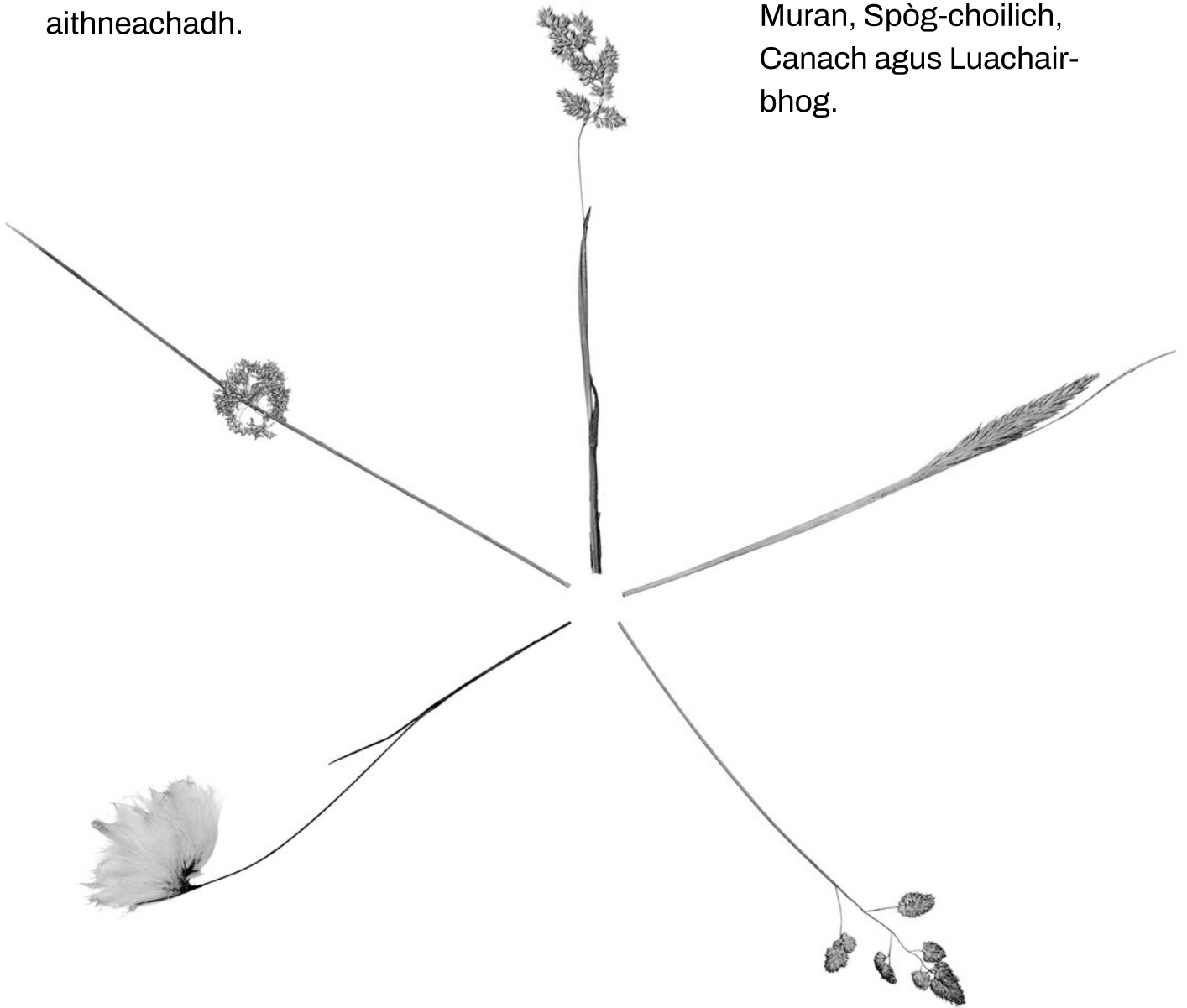

Tha sinn a' dol a chur eòlas air 5 graminoids. Dè th' ann an graminoid? 'S e buidheann de theaghlaichean lusan a th' anna anns a bheil feuran fìor agus lusan a tha a' coimhead coltach ri feuran - seisgean, luachair, agus cuid eile mar luachair-ghobhlach. Tha lusan air an dèanamh suas de dhiofair seòrsa feuran agus spèiseas coltach ri feuran, mar chlann ann an teaghlach is co-oghaichean.

Anns na còig lusan againn tha 3 feuran fìor - Spòg-choilich, Muran agus Feur a' Chinn Bhàin agus aon seisg; Canach agus aon luachair; Luachair-bhog.

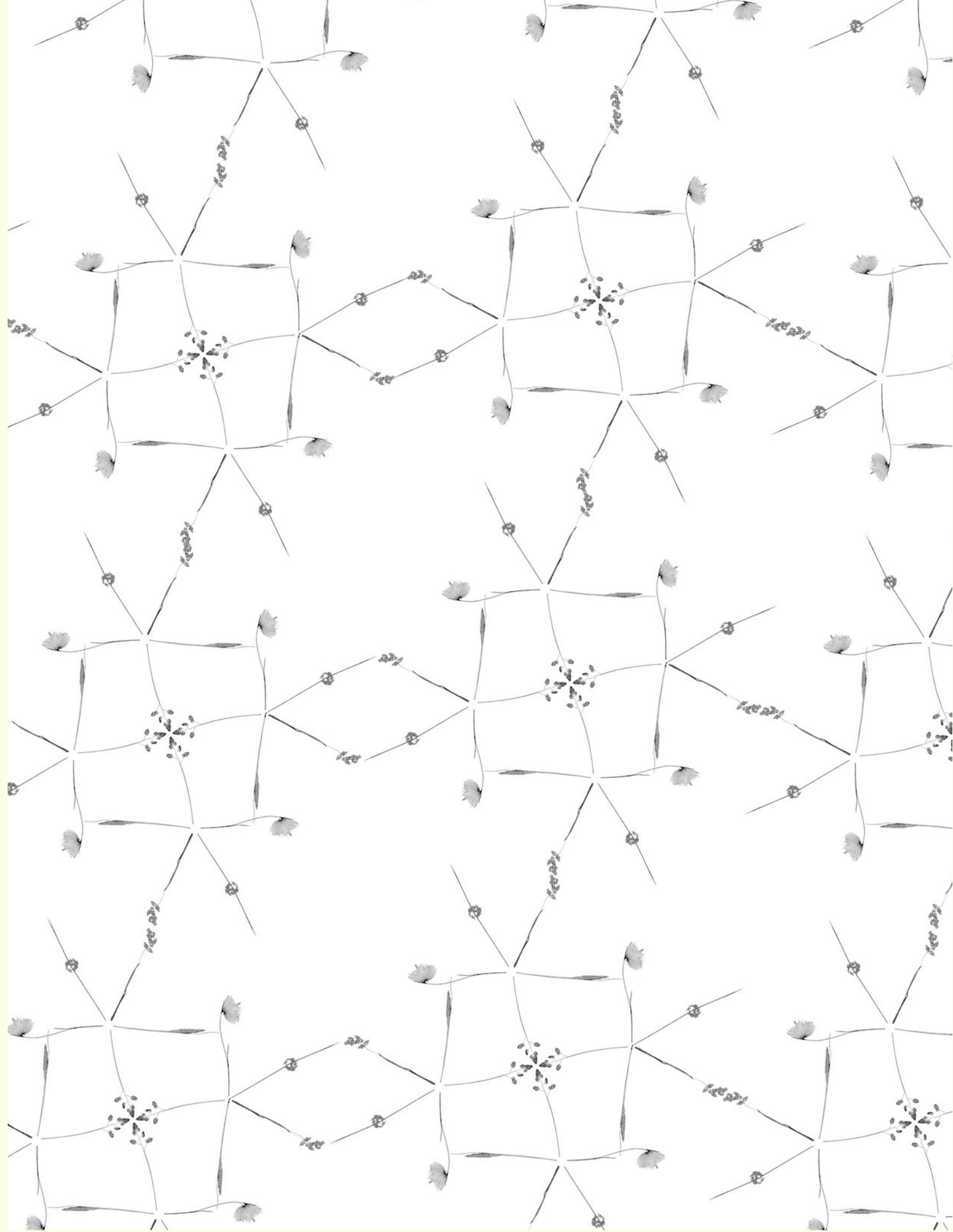
Seo na còig graminoidan a
dh' ionnsaicheas tu
aithneachadh.

Deiseil bhon mhullach:
Feur a' Chinn Bhàin,
Muran, Spòg-choilich,
Canach agus Luachair-
bhog.

**Tha faobhar air seisgean
The luachair cruinn
Tha feur falamh
Feuch a-nis, dè th' ann?**

Tha an rann beag seo feumail a
chumail nad cheann.
*Chan eil e an-còmhnaidh fìor, ach
is tric a tha.*

Tha am pàtaran seo de na 5 graminoidan air an cruthachadh bho dhuilleagan herbarium a bh' air an cumail aig Gàrraidhean Rìoghail nan Lusan, Dùn Eideann. Chì thu duilleagan herbarium à Taigh-tasgaidh à Stromness nas fhaide air adhart san leabhran. Tha iad còir is ceud bliadhna a dh' aois.

Dè th' ann an herbarium? 'S e cruinneachadh de lusan a chaidh an glèidheil gu cùramach a th' ann an herbarium. Tha lusan air an tioramachadh càraichte air na duilleagan pàipeir agus tha an lus-eòlaiche a rinn an duilleag air fiosrachadh a sgrìobhadh, mun lus leithid càite an deach a lorg, an ceann-latha agus na h-ainmean cumanta agus saidheansail. Gheibh sinn a-mach an ceartuair na h-ainmean saidheansail a th' air na 5 graminoidan againn.

An urrainn dhut pàtaran a dhèanamh a' cleachdadh nam feuran a tha thu air a bhuain?

Dèan an duilleag herbarium agad fhèin.
<https://www.rhs.org.uk/get-involved/grow-with-it/pdfs/creating-a-herbarium-step-by-step-guide.pdf>

Saoghal iongantach nam feuran

A bheil thu a' tuigsinn dìreach dè cho iongantach 's a tha feur?

Seo 5 rudan ma dh' fhaodte nach eil fhios agad mu fheuran.

1. 'S iad an teaghlach lusan as pailte a tha air a' phlanaid, agus tha iad a' còmhdach barrachd de dh' uachdair na talmhainn na seòrsa lus sam bith eile.

2. Tha feuran a' fàs air a h-uile mòr-thìr agus anns a h-uile gnàth-shìde. 'S urrainn dhaibh fàs ann am prèiridhean agus talamh fliuch, fo choilltean agus air mullach nam beann. Tha seòrsachan feòir a' fàs anns na pàirtean as fliuiche agus as tioraime den phlanaid againn.

3. Faodaidh feuran a bhith glè bheag no glè ard. An robh fhios agad gu bheil bambù na sheòrsa feur? 'S urrainn dhan Bambù Mhòr fàs gu bhith 30 meatair a dh'àirde.

4. 'S iad feuran an stòr-bìdh as cudromaiche airson daoine is beathaichean. Tha gràn leithid rus, min-innseanach, cruithneach agus coirce ann an teaghlach nam feuran. 'S iad bàrr a chaidh an àiteach à feuran fiadhaich. Ma ghabh thu tost no gràn-bhàrr airson breacaist, 's e feur a dh'ith thu.

5. 'S urrainn dha beathaichean feuran a chrìomadh agus cumaidh iad orra a' fàs. Tha seo air sgàths na ceallan fais sònraichte a tha aig uachdair an ùir. Bhiodh mòran lusan air am milleadh le crìomadh no gearradh ach tha feur a' fàs bhon bhun, chan ann bhon bhàrr.

Tha dàimh shònraichte aig mac an duine ri feur.

Mar cho-chreutairean tha sinn a' tighinn beò còmhla, an eisimeil càch a chèile.

Tha feur cudromach agus sinn a' smaoineachadh romhainn.

An robh fhios agad gu bheil feuran mar ghaisgich an aghaidh atharrachadh na gnàth-shìde? Tha iad a' cumail an ùr fionnar agus a' cumail carbon anns an ùir - thoir dhiot do bhrògan agus feuch am feur a' fàs fo do chasan.

Mar sin, feuch nach dèan sinn dearmad air feuran, 's iad na lusan as pailt agus as cudromaiche a th' againn.

An dùil gu bheil feuran uile coltach ri chèile?

Carson nach feuch thu air an dùbhlán seo? Siuthad a-mach agus feuch an lorg thu dà bhileag feòir a tha co-ionnan sa h-uile dòigh.

Ainmean nam feuran

Nuair a mhothaicheas tu dha feuran thèid agad air am faicinn sa h-uile h-àite - fiù 's a' fàs anns na beàrnan air cabhsairean. Tuigidh tu gu bheil thu mar phàirt de nàdar, pàirt de shaoghal iongantach, eadar-cheangailte. 'S e bhith a' mothachadh feuran, a bhith comasach air an aithneachadh is an ainmeachadh, dòighean san urrainn dhut a bhith a' sealltainn urram dha nàdar, dh' fhaote gun toir e ort a bhith a' faireachdainn nas socaire? Tha mòran de na feuran le ainmean a tha ceangailte ri beathaichean.

Seo pìos bàrdachd a tha a' smaoineachadh air a' cheangal sin.

A Bestiary

Rat's-tail, Cat's-tail,
Mouse-tail, Fox-tail,
Bristlegrass

Hare's-tail, Dogstooth,
Rabbitfoot, Cockspur,
Feathergrass

Frog Rush, Toad Rush,
Goose-corn, Canary-grass,
Ticklegrass

Flea Sedge, Nit-grass,
Deergrass, Squirreltail,
Adder's Tongue

Bird's-foot, Hart's-tongue,
Horsetail, Stag's-horn,
Sheep's Fescue

Cow Quakes, Crab Grass,
Totter Grass, Beetle-grass,
Twitch!

Tha diofair ainm aig feuran, coltach ri lusan de dhiofair seòrsa. Tha ainm cumanta ann - seo an t-ainm a th' orra gu h-ionadail. Agus tha ainm saidheansail aca - seo an t-ainm sònraichte leis a bheil daoine eòlach orra air feadh an t-saoghail. Mus robh ainmean saidheansail aca, bha e duilich dha daoine a bhith cinnteach gun robh iad a' bruidhinn mun aon lus, air feadh an t-saoghail no fiù taobh a-staigh Alba.

Tha ainmean saidheansail ann an Laideann agus tha iad an-còmhnaidh air an sgrìobhadh ann an clò Eadailteach *mar* seo. Tha na h-ainmean ann an Laideann uaireanan ag innse dhuinn mu fheartan a bhuineas dhan spèiseas, leithid *Holcus Lantus*, an t-ainm saidheansail airson Feur a' Chinn Bhàin no Yorkshire Fog. Tha *Lanatus* a' ciallachach clòimheach agus a' dèanamh dealbh air coltas molach agus faireachdainn bog an fheòir sin.

Tha dà phàirt air ainmean saidheansail agus tha òrdugh nan ainmean an dòigh eile mun cuairt, an comas ri mar a tha sinne air ar n-ainmeachadh. 'S e a' chiad ainm an genus no an teaghlach a tha coltach ris an ainm-sloinnidh againne, agus tha an dàrna pàirt mar a' chiad ainm againn. Tha ainm saidheansail aig daoine airson an spèiseas aca, coltach ris a h-uile sian sa bheil deò - a bheil fhios agad dè th'ann?

Feur a' Chinn Bhàin

feur-Moire

An urrainn dhut do chòig bhuadhan a chleachdadh gus eòlas a chur air feuran?

Coimhead air - ionnsaich mar a dh' aithnicheas tu an structar a th' air feuran. Dè na feartan a th' aca? A bheil iad àrd no goirid? Ciamar a dh'ainmicheadh tu an seòrsa uaine a tha orra? ? A bheil e gorm no buidhe uaine? Cò ris a tha na pàirtean den lus a tha fo bhlàth coltach?

Feuch am fàileadh - an smaoinich thu mu fàileadh feur a th' air ùr ghearradh? Bruth bileagan feòir nad làmh - faigh beagan Borran no Feur Moire agus feuch am fàileadh, cò ris a tha am fàileadh coltach? Dè tha e a' toirt nad chuimhne?

Bean ris - tha diofair feuran a' faireachdainn diofraichte nad làimh - mìn, garbh, eagach, clòimhteach, dromanach, diogaileach. Siuthad, mach thu agus bean riutha

Blais air - Ithidh beathaichean feur, ithidh agus daoine ann an cruth gràin, leithid rus, cruithneach agus coirce. Is mathaid gun do dh' ith thu biadh a thàinig bho fheur an-diugh. Carson nach cùm thu leabhar-latha airson aon latha agus feuch an sgrìobh thu sìos biadh sam bith a tha càirdeach dha feuran. Tha bainne càirdeach dha feur oir 's i a' bhò a dh' ith am feur a thug dhuinn am bainne. Agus ma tha thu ag ithe feòil, tha sin càirdeach dha feur cuideachd leis mar a dh'itheadh am beathach bhon tàinig am feòil feur no gràn-bhàrr.

Èist ris - 'S e facal ann an Albais a th' ann an Skirlrag a tha a' ciallachadh bileag feòir a chumas neach gu teann eadar an òrdagan gus feadag a dhèanamh. An do rinn thu fhèin riamh feadag feòir?

An cluinn thu fuaim an fheòir air a ghluasad leis a' ghaoith anns an ath phìos bàrdachd?

Hushle

Hushle

the way wind crosses a field
sounding like grass waves
passing through widening circles
bushle

the lightest skiff becomes a skirl
the gentlest sowff becomes a swoof
as a shake-wind blows in gusts
bushle

grass is growing from the ground
moving everything within it
life coursing through every being
bushle

bushle: a strong wind
sowff: murmur, puff
swoof: swishing sound
shake-wind: blustery wind

Feur a' chinn bhàin

Ainm cumanta: Yorkshire fog

Ainm saidheansail: *Holcus lanatus*

Ainm Albais: Pluff grass, Haze grass

Ainm Arcach: Fussy puns

Ainmean eile: Woolly soft-grass,
Meadow soft-grass, Velvet grass

Càite an lorg thu e:

Tha am feur seo glè chumanta agus fàsaidh e ann an iomadh diofair seòrsa ùir agus gheibh thu e a' fàs ann am fàl an rathaid, air a' chladach, ann an achaidhean, talamh ionaltraidh agus coilltean. Tha e a' fàs air feadh Alba.

Mar a dh' aithnicheas tu e:

Tha e a' fàs ann am badan dlùth agus a' fàs fad na bliadhna. Às t-samhradh coimhead airson spìceagan caoin-gheal no le tuar blàth pinc no purpaidh orra. Tha na sorchain-fhlùir a' tòiseachadh teann còmhla ach a' fosgladh gu bhith ann an cumadh sgaoilte triantanach. Tha a' chuisseag bog agus còmhdaichte le ròineagan liath-bhàna.

Ciamar a fhuair e ainm?

'S e Foggage an t-seann ainm airson talamh ionaltraidh a' gheamhraidh agus faodaidh am facal cuideachd a bhith a' ciallachadh feur a dh' fhàsas às dèidh am feur a bhith air a bhuain. Ma dh'fhaote gur ann bhon a seo a fhuair e ainm. No bhon choltas a th' air nuair a tha tòrr dheth a' fàs ann an achadh, clòimhteach no ceòthach. Tha an t-ainm luibh-eòlasach a' ciallachadh 'clòimhteach'. Ach carson 's e Yorkshire fog th' air? Is dòcha gu bheil sgìre Yorkshire tric fo cheò, ach tha sinn a' faighinn tòrr ceò an seo ann an Alba cuideachd agus cuideachd tòrr Yorkshire fog grass. Is dòcha gun d' fhuair e ainm bho na marsantan a bha a' reic an t-sìl gus an talamh àitich a leasachadh. (Air a tharraing à leabhar Ken Thomson 'Common or Garden')

An smaoinich thu air ainm eile a bheireadh tu fhèin dhan fheur seo? Tha daoine eile air na faclan seo a chleachdadh; bog-mholach, bealbhaideach, maoth, clòimhteach....

Chaidh a chleachdadh anns an àm a dh' fhalbh gus teadhairean agus sriantan a dhèanamh ann an Arcaibh agus Sealltainn. Smaoinich air a bhith a' marcachd pònaidh le srian cho bog ri feur! Agus mar a chuala sinn chaidh a chleachdadh gus sìol a dhèanamh gus feur a chumail ris na beathaichean ionaltraidh.

Magnus Spence Herbarium, Stromness Museum, Orkney

An lorg thu an Yorkshire fog, no mar a tha air ainmeachadh
sa Ghàidhlig Fear a' chinn bhàin, anns a' bhàrdachd seo?

On Drowsy Brae

‘Whit are ye daein here, on Drowsy Brae?
Letting the gress grow aneath ye, in amang
this saft brome, weel-kenned as *sleepies*?’

Forwandert, we’re doverin ower,
takkin a rip o pluff-gress for a pillow
whaur it is nid-nod-nodding.

Oor darg maks us sair forfochten
and taigled wi aa the chainges,
we’ve lain doon, tyke-tired.

We’ll streek oor length on Drowsy Brae
for that’ll keep oor banes green.
We’ll sleep as soond as a peerie.

We’ll mind o this, when we wauken,
oor fowk were aye made o gress,
bairns o the yird an o the universe.

forwandert, weary with wandering
doverin ower, falling asleep
pluff-gress, Yorkshire fog
darg, work
sair forfochten, exhausted
taigled, tired, harassed
tyke-tired, dog-tired
yird, earth

Drowsy Brae is where a Bronze Age beaker was found,
at Shieldhill in Lanarkshire.

Muran

Ainm cumanta: Marram grass

Ainm saidheansail: *Ammophila arenaria*

Ainm Albais: Bent grass

Ainm Arcach: Benty grass

Càite an lorg thu e:

Tha muran a' fàs air a' chosta. Le bhith a' fàs cho faisg air a' mhuir, thèid aige air fàs ann an suidheachadh sailleach. Lorgaidh tu muran a' fàs anns na dùintean-gainmhich agus air na tràighean. Tha na freumhan mar lion mòr a chumas a' ghainmheach agus a chuireas stad air crìonadh an oir-thìr. Leugh mu dheidhinn anns a' phìos bhàrdachd seo.

Mar a dh' aithnicheas tu e:

'S e feur àrd a th' ann am muran le pailteas dhuilleagan. Tha iad seo garbh rim beantainn agus faodaidh iad a bhith geur, mar sin bi faiceallach. Is urrainn dhut na duilleagan a rolaigeadh. Tha dath liath uaine orra. Tha maram a' fàs ann am badan mòra, agus mar sin coimhead airson feur a' fàs ann an raointean farsaing. Tha flùraichean spiceagan àrda air maram a tha a' fàs ann an cumadh tùir dhùinte. Thig blàth air eadar an t-Òg-mhìos agus an Lùnastal.

Bha feum air a dhèanamh à muran airson iomadh adhbhar cudthromach. An robh fhios agad gun robh muran air a chleachdadh gus taighean a thughadh agus basgaidean a dhèanamh? Anns na h-Eileanan Siar chanadh iad 'ciosan' ri basgaid a bh'air a dhèanamh à muran.

Chaidh maram a chleachdadh gus sùgain (coilearan eich), bratan, adan agus bagaichean a dhèanamh agus ann an Sealtainn bha na freumhan air an cleachdadh gus bruis a dhèanamh gus a bhith a' sgùradh an làir. Bhiodh e air a shuaineadh còmhla gus sreang a dhèanamh gus stràbh a cheangal còmhla ann a bhith a' deasachadh seithrichean Arcach.

Bha muran air a chleachdadh uiread air a' Ghàidhealtachd agus anns na h-Eileanan rè an 18mh linn, gun robh dragh ann gun robh daoine a' buain cus agus gun robh seo a' dèanamh damaist air an oir-thìr. Carson a tha thusa a' smaoineachd a dhèanadh sin damaist air an oir-thìr?

Marram

Ammophila arenaria

Marram, the grass which binds
the young sand dunes
its strong roots
sometimes twenty feet long
creep through shifting sand

its sea-green leaves
slowing down the wind
a glossy grass
protects the coastline
engineer of the ecosystem

planted for this purpose
it creates vast areas
as the dunes become fixed
and as other plants colonise
marram gives way to them

A low-angle photograph of a Garbh-fheur (Cock's-foot grass) plant against a clear blue sky. The plant features several tall, slender green stems with clusters of small, greenish-brown seed heads at the top. The seed heads are arranged in a way that resembles a cock's foot. The background is a solid, clear blue sky.

Garbh-fheur, spòg-choilich

Ainm cumanta: Cock's-foot grass

Ainm saidheansail: *Dactylis glomerata*

Ainm Albais: Rouch girse

Càite an lorg thu e:

Gheibhear am feur seo air feadh Alba. Bidh e a' fàs ann an achaidhean, ri taobh rathaidean agus air talamh garbh. Bidh e fo bhlàth bhon Òg-mhios chun na Sultaine, agus sa gheamhradh chì thu a chnàmhlach geal fhathast na sheasamh, air a thiormachadh leis a' ghaoith.

Mar a dh' aithneachas tu e:

Bidh am feur mòr seo a' fàs ann am badan dùmhail. Tha e furasta aithneachadh air sgàth nan ceann mòra trom a tha fàs air. Tha na cinn ann an cumadh uighe, cruinn còmhla agus a' coimhead trom air na gasan. Thathar ag ràdh gu bheil coltas cas coilich air, ach tha e tòrr nas dùmhaile na sin - an urrainn dhut smaoineachadh air ainm nas fheàrr?

Tha am feur seo glè thaitneach do dh' eich agus do chrodh. Bithear ga chleachdadh gu tric ann a bhith a' dèanamh fodar. Bidh e a' fàs air ais gu luath às dèidh a bhith ga chriomadh, mar sin tha e glè chudromach dha thuathanaich.

Cock's-foot grass

Dactylis glomerata

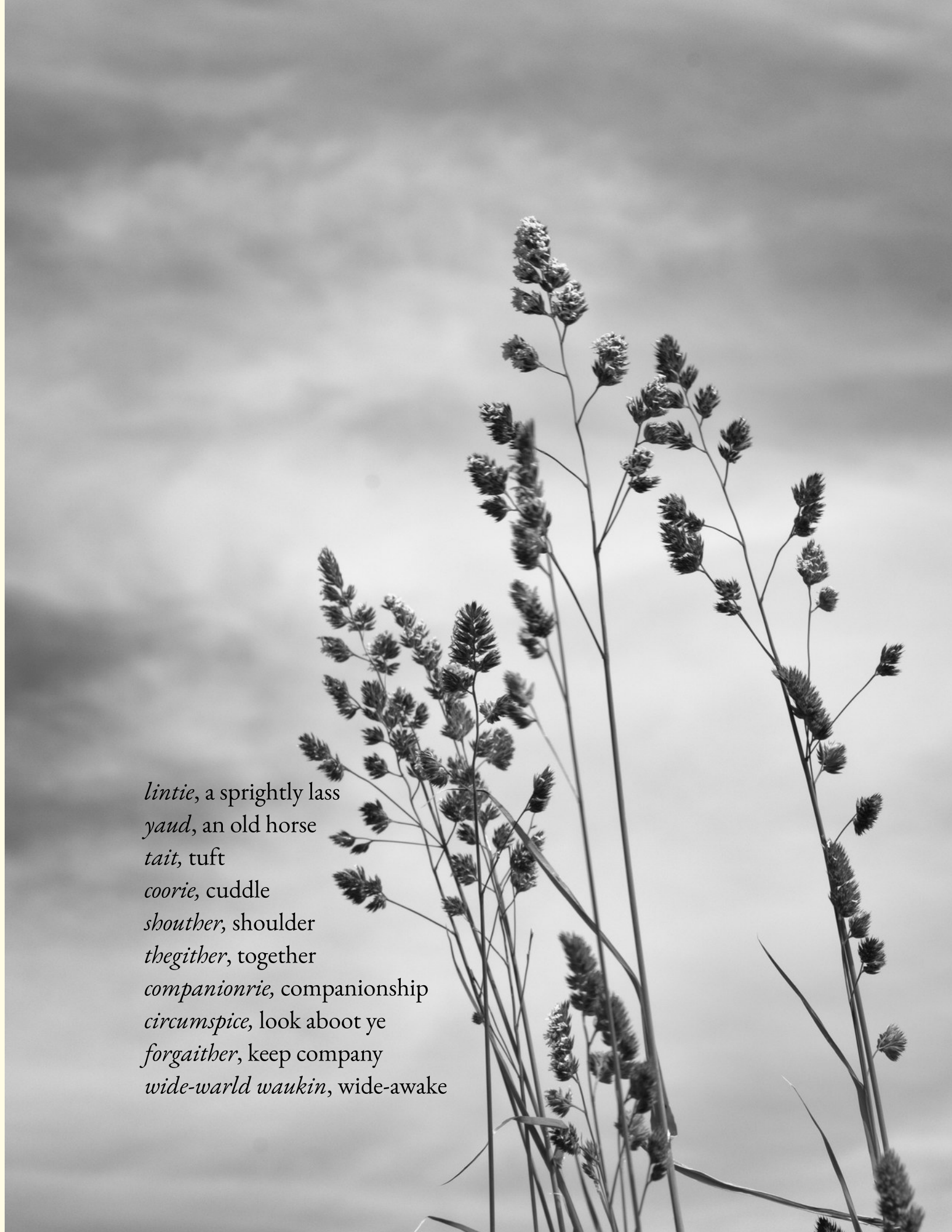
A lintie o a lass rins uphill
tae the pasture field.
On the hip o the brae
the auld grey horse is lyin doon.

A worn-oot yaud
on his watch knowe,
his ee is far awa wi it,
lookin tae the heathery hills.

He's waitin on the bairn
tae coorie in by his shouther.
She'll pu a tait o grass for him,
the cock's-foot he likes fine.

Thegither in companionrie,
the bairn beginnin
tae look ower the nest,
the grey horse beginnin

tae look aboot him
for a last *circumspice*,
they forgather on the brae,
wide-warld waukin.

lintie, a sprightly lass
yaud, an old horse
tait, tuft
coorie, cuddle
shouther, shoulder
thegither, together
companionrie, companionship
circumspice, look aboot ye
forgaither, keep company
wide-world waukin, wide-awake

Canach, ceann-bàn a' mhonaidh

Ainm cumanta: Bog cotton

Ainm saidheansail: *Eriophorum angustifolium* /
Eriophorum vaginatum

Ainm Albais: Draw-moss. drawling

Ainm Arcach: Lucky Minnie's Oo, Mussa kruppan

Ainmean eile: Common cottongrass (*Eriophorum angustifolium*),
cotton sedge. Hare's-tail cottongrass (*Eriophorum vaginatum*)

A bheil cuimhne agad air an rann bheag ‘Tha faobhar air seisgean’? Buinidh canach dha teaghlach nan seisg, ach chan eil faobharan aige-san ach faisg air bàrr a’ ghais. Tha dà sheòrsa lus a tha air an ainmeachadh canach agus tha iad furasta aithneachadh bho chèile. Bho astar tha iad a’ coimhead coltach ach coimhead nas fhaisge - tha aon seòrsa le aon cheann (*Eriophorum vaginatum*) agus tha 3 no barrachd air an t-seòrsa eile (*Eriophorum angustifolium*).

Càite an lorg thu e:

Tha tomhais anns an ainm sa Bheurla ‘Bog cotton’. Coimhead airson nan lusan seo ann am boglaichean agus ann am badain bhoga. Is toil leotha talamh fhliuch agus mòintichean. Ma chì thu canach a’ fàs tha seo na comharra cinnteach gu bheil an talamh glè fhliuch agus tha seans ann nach bi e sàbhailte: mar sin, thoir an aire.

Mar a dh’ aithnicheas tu e:

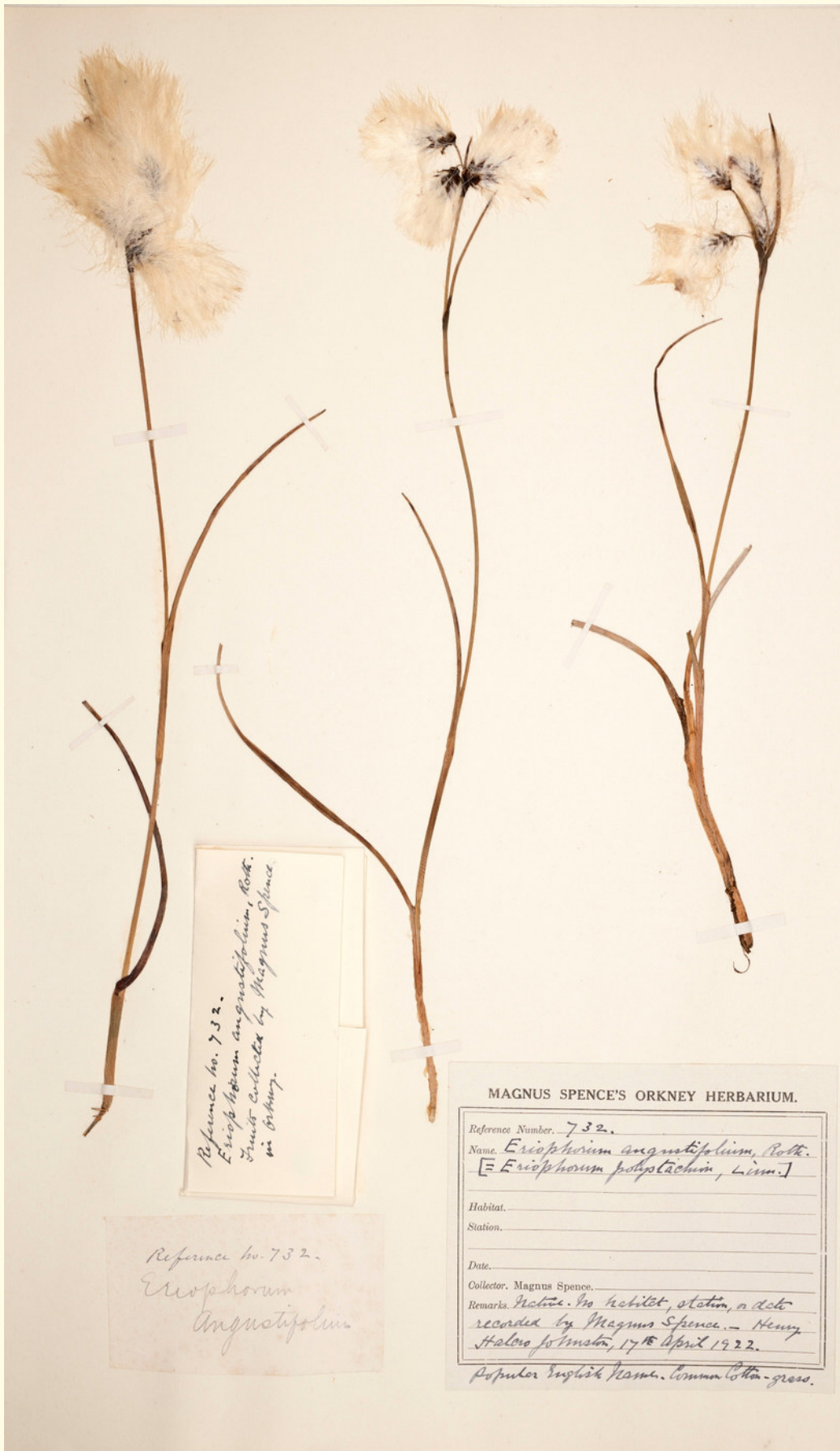
Feuch am faic thu na cinn gheala mholach aige a’ gluasad gu saor sa ghaoith. Tha blàth an luis bog mìn ri bheantainn agus air a thogail suas air na gasan righinn. Tha iad fo bhlàth eadar a’ Ghiblinn agus a’ Chèitinn.

Is toil le caoraich a bhith ag ithe canach mus tig e fo bhlàth agus a rèir tuathanaich a tha seo a’ toirt piseach air na beathaichean aca. Bha e air a chleachdadh aig aon àm gus cluasagan a lìonadh agus is mathaid gun cuir e iongnadh ort gum biodh iad cuideachd ga chleachdadh airson snàth is aodach a dhèanamh.

Chaidh na stocainnean seo, à taigh tasgaidh Arcaibh, fhiche ann an 1907 mar ghibht airson leanabh ùr. Thathas a’ creidsinn gun deach na stocainnean seo a dhèanamh à canach. Feumaidh gun tug e ùine fhada a’ chanach a bhuain agus a shniomh.

Magnus Spence Herbarium, Stromness Museum, Orkney

Glenhead Shepherd

Through the winter, the yowe aye remains
within a mile o the hoose,
but when the gude weather sets in
an the draw-moss shows abune the grun,
she's aff tae whaur ye see her noo -
sax mile richt oot-owre the mountains.

Luachair, luachair-bhog

Ainm cumanta: Soft rush

Ainm saidheansail: *Juncus effusus*

Ainm Albais: Floss, rashes

Ainm Arcach: Axes girse

Gaelic names: Luachair, luachair-bhog

Ainmean eile: Common rush

Càite an lorg thu e:

Tha luachair-bhog a' fàs ann am boglaichean fliuch.

Mar a dh' aithnicheas tu e:

Tha luachair bhog (*Juncus effusus*) a' tighinn fo bhlàth bho dheireadh a' Chèitein gus an t-luchar, ach tha e ri fhaicinn fad na bliadhna. Tha na flùraichean a' nochdadh ann an dòrlaich bheaga faisg air bàrr a' ghais. Coimhead airson gasan àrd, uaine, gleansach cruinn is rèidh a' fàs ann an cnapan cruinn.

Magnus Spence Herbarium, Stromness Museum, Orkney

Using Soft-rush

Juncus effusus

Rush bends to every touch
bright green smooth stems
children plait to make bracelets

Pliant, woven into bee-skeps
or twisted into simmans cord
a rush-rope to fetch a pony

The saddle-bags made from floss
the rushes strewn on the floor
made into mats or chair-seats

It's August for harvesting rushes
pulled rather than cut
for the basket-maker

Rush bows to every change
we're peeling the stems for
the one white continuous pith

to make into rush-wick lights
held in a rush-nip holder
burning with a soft flame

Green grow the rashes O!

Balla de Chroisean Bhrìghde air an dèanamh le
Frances Pelly à feur is lusan faisg air a dachaigh.

Ionad Ealain Pier 2025 - taisbeanadh Buss o Gress/
Tuft of Grass le Valerie Gillies agus Rebecca Marr.

Tha am pios bàrdachd seo a' bruidhinn air an iomadh dòigh san cleachdadh daoine luachair. Leis gu bheil iad gu nàdarra dìonach bho uisge, furasta an lorg, làidir agus lùbach, tha luachair-bhog glè fheumail gus rudan eile a chruthachadh.

A bheil fhios agad dè th' ann an sgeap sheilleanan (bee-skep)? An urrainn dhut tomhais dè th' ann?

Anns a' bhàrdachd, tha Valerie a' toirt iomradh air solais le shìobhag luachair. Bha iad seo gan cleachdadh fada mus robh solais-dealain ann. B' e obair chloinne a bh' ann luachair a rùsgadh gus am meadhan bog fhaighinn, oir bha corragan òga nas fhèarr air an obair mhionaideach seo. Bhiodh an laodhan no 'pith' air a chleachdadh ann an crùisgeanan (lampaichean 'cruisie') - bhiodh an ola air a tharraing suas tron luachair agus loisgeadh sin mar shìobhag.

An cuala tu mu Crois Bhrìghde?

Mar as trice, bidh iad air am fighe à luachair a thèid a chruinneachadh airfeasgar a' chiad latha den Ghearran, Latha Fèill Brìghde. Gu traidiseanta, bha iad air an crochadh ann an doras thaighean ann an Èirinn gus an teaghlach a dhìon bho chron agus gus am beathaichean a bheannachadh. Bha an t-àm seo cuideachd air a chomharrachadh le treubhan Ceilteach mar fhèis gus deireadh a' gheamhraidh a mhealadh.

Ionnsaich mar a shnìomhas tu Crois Bhrìghde > https://youtu.be/Yn_MG4HZVOo?si=9YCuqnExyTYHf0bK

Gur a math a thèid leat a lorg na feuran

agad. Le bhith comasach 5 graminoidean aithneachadh agus ainmeachadh tha thu air ceum a ghabhail nad shlighe gu bhith mar eòlaiche-nàdair.

Carson nach sgrìobh thu pìos bàrdachd mun fheur as fhèarr leat?

Seo 5 beachdan math bho Valerie gus pìos bàrdachd a chur còmhla

1. Coimhead air bad feòir bho astar, am faic thu diofair dhathan uaine? Càite an lorg thu am feur as fhèarr leat?
2. Cruinnich na h-ainmean uile as urrainn dhut a lorg airson am feur a tha thu air taghadh, gu h-àraid na h-ainmean ionadail. A bheil gin dhiubh seo a' freagairt na chì thusa nuair a tha thu a' coimhead ris an fheur agad?
3. Suidh am measg an fheòir, làimh ris an fhear as fhèarr leat. Dè an coltas a th' air is tu faisg? Cò ris a tha bodhaig an fheòir coltach? A bheil glùinean no caol an dùirn aige?
4. Cuir cruth air na loidhnichean agad air an duilleig gus an cuir do phìos bhàrdachd an cuimhne an leughadair feur nàdarra, fiù 's mas e dìreach aon loidhne fada a th' ann.
5. Leugh do bhàrdachd os àrd. A bheil e a' toirt nad chuimhne am feur a thagh thu? Sin thu fhèin, tha thu a-nis nad 'Sgrìobhaiche nàdair'.

Agus Carson nach tog thu dealbhan de fheuran?

Seo 5 beachdan math gus do chuideachadh bho Rebecca

1. Feuch diofair sealladh fhaighinn. Laigh anns an fheur gus sealladh biastag beag fhaighinn.
2. Thig glè fhaisg agus feuch dealbhan macro a thogail.
3. Feuch an lorg thu cumaidhean inntinneach a tha am feur a' dèanamh - is dòcha gu bheil cuid de na duilleagan a' tighinn còmhla gus triantan a dhèanamh. Chan fheum thu dealbhan a thogail as t-sàmhradh a-mhàin, nì iad cumaidhean breagha sa gheamhradh cuideachd.
4. Tog do chamera leat cuairt. Feuch dàna-thuras a dhèanamh air do shlighe - coimhead airson na diofair àitichean a lorgas tu feur.
5. Gun còrd e riut oir tha thu a' dèanamh rudeigin a tha math! Le bhith a' togail dhealbhan de nàdar tha thu a' sealltainn gu bheil thu a' measail air agus a' cur luach ann.

Sources

When the Grass Dances, Valerie Gillies & Rebecca Marr
Observer's Book of Grasses, Sedges & Rushes
Flora Celtica, William Milliken & Sam Bridgewater
The Orkney Book of Wildflowers, Tim Dean and Anne Bignall
Collins Guide to the Grasses, Sedges, Rushes and Ferns of
Britain and Northern Europe
Common or Garden, Ken Thompson
Gaelic plant names: <https://learngaelic.scot/dictionary/>

Links

BSBI links (showing distribution maps)
Yorkshire fog
<https://bsbi.org/taxa/2cd4p9h.17g/holcus-lanatus>
https://bsbi.org/media/pages/learn/resources/identification-guides/grass-id/2232306125-1759150618/holcus_lanatus_peter_gateley.pdf

Marram

<https://bsbi.org/taxa/2cd4p9h.ybg/ammophila-arenaria>

Cock's-foot grass

<https://bsbi.org/taxa/2cd4p9h.f6z/dactylis-glomerata>

Cottongrasses - <https://bsbi.org/taxa/2cd4p9h.ykw/erriophorum-angustifolium> / <https://bsbi.org/taxa/2cd4p9h.8x4/erriophorum-vaginatatum?q=erriophorum>

Soft rush

<https://bsbi.org/taxa/2cd4p9h.59w/juncus-effusus>

Ionnsaich tuilleadh mun phròiseact When the Grass Dances

<https://whenthegrassdances.art>

Air an làrach lorgaidh tu clàraidhean de Valerie a' leughadh, fiolm a rinn Mark Jenkins mun neach-ealain agus lus-eòlaiche John Crossley (air a dhèanamh airson Orkney International Science Festival).

Chaidh an leabhar When the Grasses Dances a chlò-bhuaileadh le Luath Press.

Le taing do

Alba Chruthachail

John Crossley

Luath Press

Taigh-tasgaidh Stromness

Gàraidhean Rìoghail nan Lusan, Dùn

Eideann

Taigh-tasgaidh Arcaibh

Uilleam MacGilliosa

Raghnaid Sandilands

Copyright Valerie Gillies & Rebecca Marr

